

УДК 330.101.2

Д.А. ГОРОВИЙ, к.е.н., доц., ХНАДУ, Харків
К.О. ГОРОВА, к.е.н., доц., ХНАДУ, Харків

ВІРТУАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ ТА ЇХ РОЛЬ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У роботі розглядаються прояви віртуалізації сучасної економіки, дається авторське визначення поняття «віртуальні економічні відносини».

The demonstrations of a modern economy virtualization are considered in the article, the author's definition of a concept «virtual economic relations» is made.

Ключові слова: віртуальний, віртуалізація, економічні відносини, віртуальні підприємства, інтернет.

Вступ. Сучасні економічні відносини все більше віддаляються від часів, коли лише матеріальні здобутки підприємства мали певну вартість, адже в сучасній економіці вартість мають і нематеріальні ресурси, якими володіє підприємство (інтелектуальні ресурси, інформація, торгові марки, патенти тощо). Їх наявність значно підвищує капіталізацію підприємства і сприяє зростанню його ринкової вартості. Розробка системи управління такими об'єктами на підприємстві має значно підсилити його конкурентоспроможність на ринку та привабливість для інвесторів, що є нагальним для більшості промислових підприємств України.

Проте не лише ресурси можуть бути нематеріальними в сучасному економічному бутті, адже світова економічна практика у XXI столітті наводить багато прикладів "нематеріальності" у економічних відносинах підприємств, країн і всього світу:

–непідкріпленість обсягів грошових мас більшості валют світу реальними товарами (наприклад, лише обсяг доларів США, що перебувають в обігу, перевищує втричі ВВП всіх країн світу за один рік);

–перетік інвестованих коштів у розвинених країнах із сфери виробництва у сферу послуг;

–поширення у біржовій торгівлі майбутніх угод тип "ф'ючерс" або "форвард", які часто засновані лише на спекулятивній вигоді і не враховують реалії сьогодення;

–"брендінгізація" виробництва, тобто розподіл світового ринку певного товару між декількома товаровиробниками з іменем, які насправді є просто власниками бренду, а реальне виробництво відбувається на поприще фабриках у Китаї або інших країнах, що розвиваються;

–відхід більшості інвесторів від реальних інвестицій на користь фінансових (придбання цінних паперів підприємств не заради контролю над підприємствами і

отримання дивідендів з прибутку від виробництва, а заради перепродажу паперів по більшій ціні);

– збільшення витрат на збір, обробку і використання інформації, яка навіть не вважається активом фірми за існуючою фінансовою звітністю (наприклад, клієнтська база, знання співробітників тощо);

– поширення в економіці ролі нематеріальних товарів та послуг, вартість яких у порівнянні з собівартістю часто буває завищеною (наприклад, програмне забезпечення, транспортні тарифи тощо).

Постановка задачі. Проте кожний з цих нематеріальних здобутків має свою вартість, коло користувачів або покупців тощо. Виходячи з того, що ці здобутки не мають справжнього матеріального еквіваленту, а існують лише примарно – у вигляді цифрового запису бази даних, проводки у фінансовій звітності тощо варто говорити про появу нового типу економічних відносин – віртуальних.

Методологія. За допомогою прикладів з сучасного економічного буття та тлумачних словників спробуємо з'ясувати, що являють собою віртуальні економічні відносини, які вони бувають, і який саме вплив можна від них очікувати на діяльність підприємства.

Результати дослідження. Традиційно, термін "віртуальний" більш застосований у комп'ютерній техніці. Він є похідним від німецького "virtuell" – потенційно можливий, імовірний, або французького "virtuel", що в свою чергу є похідним від латинського "virtualis" – можливий, примарний [1]. В сучасній українській і російських мовах він став поширеним наприкінці ХХ сторіччя і набув таких значень:

1. Такий, який може або повинен виявитися, виникнути тільки за певних умов; потенційно можливий або потенційний, можливий [2].
2. Можливий; той, що може або має проявитися, умовний. [3].
3. Той, що не має фізичного втілення або той, що відрізняється від реальності [4].
4. Неіснуючий, але можливий. (наприклад, віртуальні світи, віртуальна реальність – тобто, неіснуюча, уявлювана) [5].
5. Такий, що перебуває у схованому стані і здатний виявитися, трапитися; можливий. (наприклад, віртуальна відстань - мнима відстань між двома станціями, рівна такій відстані по рівному й прямому шляху, на проходження якого витрачається стільки ж часу або палива, як і на проходження дійсного шляху між станціями) [6].
6. Такий, який може або повинен виявитися, виникнути за певних умов, можливий [7].
7. Гаданий, ірреальний, ілюзорний [8].

(Визначення з російськомовних джерел подані українською мовою в авторському перекладі).

Поява таких «нереальних» явищ може вважатися як поганою, так і носити позитивний характер. Так Л.О.Іваненко вважає, що у такому випадку „пізнання світу

відбувається методом заміни „дійсного буття” абстрактним модельним буттям, інакше кажучи – віртуальним буттям”. В той же час він каже, що поява віртуальної реальності сприяє глибокому розумінню різних видів буття, адже вона допомагає осмислити як світ суб’єктивний, світ думки, так і світ об’єктивний, видимий [9].

Проте сьогодення характеризується вже проникненням терміну «віртуальний» у різні технічні, гуманітарні та природничі науки. Так, термін "віртуальний" у публікаціях у ХХІ сторіччі вже використовувався і по відношенню до економічних суб’єктів. Кліффорд Геді і Баррі Аїкс у статті “Реалії віртуальної економіки Росії”, пишуть, що “Віртуальна економіка спирається на оманне уявлення про важливі економічні параметри, оскільки не оперує реальними грошима і реальними цінами” [10]. Також Вайнштейн О.Б. вважає: "Теперішню пострадянську економіку іменують віртуальною, тому що більшість найважливіших економічних показників мають удаваний характер... Поняття віртуальності має різний зміст, але спільне в ньому те, що можна сформулювати як феномен “неповноти існування” [11]. Ці визначення не суперечать загальному контексту віртуальних економічних відносин, як таких, які є, які здатні приносити економічний дохід, проте реальних результатів від яких не існує.

Проте, слід визначити і інший варіант підходу у використанні терміну "віртуальний" у економічному середовищі. Поєднання прогресу комп’ютерної техніки з економічною діяльністю, розвиток Internet-технологій ведення бізнесу сприяли також появі нового класу підприємств – віртуальних підприємств. Віртуальне підприємство (ВП) – це принципово нова концепція виробництва, цілком зорієнтована на замовника, оскільки його основні характеристики – швидкість виконання замовлень і повнота задоволення потреб клієнта на основі інтеграції діяльності підприємств з допомогою новітніх технологій. Головним підґрунтям є організація взаємозв’язку бізнес-процесів, спрямована на формування конкретного механізму виробництва товарів (надання послуг) на територіально розподілених підприємствах, при якій максимально проявляються ключові компетенції організацій, колективів і людей. [12].

Проте віртуалізація у цьому випадку дещо інша. На думку авторів віртуальність у цих підприємствах досягається за рахунок нефіксованої організаційної і територіальної структури. Мета створення таких підприємств полягає в інтеграції унікального досвіду, виробничих можливостей і передових технологій низки підприємств-партнерів при роботі над одним чи декількома пов’язаними проектами, які вони не здатні виконати поодиночки.

Таким чином, сутність "віртуальності" таких підприємств полягає у використанні трьох основних явищ:

– віртуального ринку – ринку товарів і послуг, що існує лише на основі комунікаційних і інформаційних можливостей глобальних мереж (Internet);

- віртуальної реальності, тобто відображення та імітацію реальних розробок і виробництва в кібернетичному просторі, що одночасно є й інструментом, і середовищем;
- віртуальних (мережоподібних) організаційних форм.

Висновки. Таким чином, у сучасній економіці існує два підходи, щодо використання поняття "віртуальний".

З одного боку його може інтерпретуватися як "фіктивний", такий, що не існує в реальному фізичному просторі, або ж як "розширений за рахунок спільних ресурсів" [13].

Проте, ґрунтуючись на визначення поняття "віртуальний", які вже були наведені раніше, більш ґрунтовним слід вважати перше трактування, яке і будемо використовувати в подальшій роботі.

Виходячи з цих визначень, будемо казати, що віртуальні економічні відносини – це такі економічні відносини, які не мають певного матеріального (реального) результату, але можуть принести фінансовий (грошовий) результат [14], а під терміном "віртуалізація" будемо розуміти відхід економіки від реального сектору (реального виробництва) у бік спекулятивних операцій, які не мають реального підґрунтя, а спрямовані лише на швидке отримання прибутку.

Список літератури: ¹ Таратута Е.Е. Философия виртуальной реальности – СПб., 2007 г. – 147 с. ² Гуськова А.П., Сотин Б.В. Популярный словарь русского языка: толково-энциклопедический / 3-е изд., стереотип. – М. : Русский язык, 2007. – 870 с. ³ Великий тлумачний словник української мови / Автор, керівник проекту і гол. редактор В. Т. Бусел. — Київ, Ірпінь: ВТФ Перун, 2001. – 1728 с. ⁴ Глушко В.П. Словник іншомовних соціокультурних термінів з курсу "Культурологія" для студентів усіх форм навчання. – Суми: Шосткинський інститут Сумського державного університету – 2004. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edocs.sumdu.edu.ua/documents/369/file2read.pdf> ⁵ Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., дополненное. – М.: Азбуковник, 1999. – 944 с. ⁶ Толковый словарь русского языка. Под редакцией Д.Н.Ушакова. - М.: ООО "Издательство Астрель", ООО "Издательство АСТ", 2000. - 848 с. ⁷ Ефремова Т.Ф. Новый толково-словообразовательный словарь русского языка. – М.: Дрофа, Русский язык, 2000. - 1233 с. ⁸ Большой словарь иностранных слов (Издательство «ИДДК»). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iddk.ru/ru/download.html> ⁹ Іваненко Л.О. Возможности виртуальной реальности: проблемы и перспективы – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://soippo.narod.ru/documents/konf_zhuk/ivanenko.doc ¹⁰ Кліффорд Г. Гедді, Баррі В. Аїкс. Реаліті віртуальної економіки Росії // Перспективні дослідження, 1999.–№ 1. – С 28-34. ¹¹ Вайнштейн О.Б. Философские игры постмодернизма // Апокриф., 1991. – № 2. – С. 11-14. ¹² Скримська Т. С., Бабій І. В. Віртуальні підприємства: сутність, проблеми та конкурентні переваги ведення бізнесу перспективи – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/33_NIEK_2008/Economics/37412.doc.htm ¹³ Паринов С. Экономика в новом информационном пространстве сети Интернет. перспективы – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rvles.ieie.nsc.ru/forsis/publ/asisws /parin-net.html> ¹⁴ Горовий Д.А. Проблеми "віртуалізації" економічних відносин // Матеріали міжнародної науково-методичної конференції "Сучасні проблеми ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств. Тези доповідей. Частина 1 , 4-5 березня 2009 р. - Харків: ХДТУБА, 2009.– С. 42-43.

Подано до редакції 25.01.2011